

**ANTIBIOTIKLARDAN NOTO'G'RI FOYDALANISH VA
ANTIBIOTIKLARGA CHIDAMLILIK: ZAMONAVIY
TIBBIYOTNING DOLZARB MUAMMOSI.**

Samarqand davlat tibbiyot universiteti tibbiy farmaekologiya kafedrasi

Rajabboyeva Rayxona Arslonova

Telefon raqami : +998933538155

Abdurashidova Muyassar Azimovna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti 3- kurs talabasi

Telefon raqami : +998995376207

Annotatsiya

Ushbu maqolada antibiotiklardan noto'g'ri va nazoratsiz foydalanish natijasida yuzaga keladigan antibiotiklarga chidamlilik muammosi yoritilgan. Antibiotiklar bakterial infeksiyalarni davolashda muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, ulardan asossiz foydalanish bakteriyalarda rezistentlikning shakllanishi va tarqalishini tezlashtiradi. Natijada odatda samarali bo'lgan davolash usullari samarasizlashib, infeksiyalarni davolash murakkablashadi. Maqolada antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish sabablari, rezistentlikning rivojlanish mexanizmlari, uning klinik oqibatlari hamda oldini olishning asosiy yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, antibiotiklardan oqilona foydalanish, mikrobiologik diagnostika, infeksiya profilaktikasi va aholining tibbiy savodxonligini oshirish muammoni kamaytirishning muhim yo'nalishlari sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit soʻzlar: antibiotiklar, antibiotiklarga rezistentlik, bakteriyalar, antimikrob rezistentlik, antibiotiklardan oqilona foydalanish, infeksiya, profilaktika, mikrobiologik diagnostika.

KIRISH.

Antibiotiklarning kashf etilishi tibbiyot taraqqiyotida muhim burilish yasadi. Ular koʻplab bakterial infeksiyalarni samarali davolash, jarrohlik amaliyotlarini xavfsizroq bajarish, onkologik davolash va organ transplantatsiyasi kabi murakkab tibbiy muolajalarni amalga oshirish imkonini berdi. Biroq antibiotiklarning keng va koʻpincha nazoratsiz qoʻllanilishi yangi muammoni — antibiotiklarga chidamlilikni yuzaga keltirmoqda.

Jahon sogʻliqni saqlash tashkilotining 2025-yilgi global kuzatuv maʼlumotlariga koʻra, 2023-yilda dunyo boʻyicha laboratoriyada tasdiqlangan keng tarqalgan bakterial infeksiyalarning taxminan har oltinchisi antibiotiklarga chidamli boʻlgan. 2018–2023-yillarda kuzatilgan patogen-antibiotik kombinatsiyalarining 40 foizidan ortigʻida rezistentlik oshgani aniqlangan. Bu holat antibiotik rezistentligini kelajakdagi emas, balki hozirgi tibbiyotning dolzarb muammosi sifatida koʻrsatadi.

Asosiy qism.

Antibiotiklardan notoʻgʻri foydalanish sabablari

Antibiotiklardan notoʻgʻri foydalanishning keng tarqalgan koʻrinishlaridan biri ularni virusli kasalliklarda qoʻllashdir. Gripp, koʻpchilik shamollash holatlari kabi virusli infeksiyalarda antibiotiklar kasallik qoʻzgʻatuvchisiga taʼsir qilmaydi. Shunga qaramay, bemorlarning antibiotikni

“kuchliroq dori” sifatida qabul qilishi ularning keraksiz ishlatilishiga olib kelishi mumkin.

Yana bir muhim sabab — o‘zbilarmonlik bilan davolanish. Bemor o‘zida mavjud belgilarni avvalgi kasalligi bilan o‘xshatib, ilgari ishlatilgan antibiotikni qayta qabul qilishi mumkin. Biroq bir xil simptom turli mikroorganizmlar sababli yuzaga kelishi va bakteriyalarning antibiotiklarga sezuvchanligi farq qilishi mumkin.

O‘zbekistonda chop etilgan tadqiqotlarda ham antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qo‘llash, internet yoki avvalgi tajribaga asoslangan holda dori tanlash rezistentlik xavfini oshiruvchi omillar sifatida qayd etilgan.

Antibiotiklarga chidamlilik qanday rivojlanadi?

Antibiotik rezistentlik — bakteriyalarning antibiotik ta’siriga javob bermay qolishi yoki unga chidamli bo‘lish xususiyatidir. Bu jarayon tabiiy ravishda ham sodir bo‘lishi mumkin, ammo antibiotiklardan noto‘g‘ri foydalanish uni tezlashtiradi.

Antibiotik bakteriyalar populyatsiyasiga ta’sir qilganda sezgir bakteriyalar nobud bo‘ladi, rezistent xususiyatga ega bakteriyalar esa tirik qolib ko‘payishi mumkin. Vaqt o‘tishi bilan rezistent bakteriyalar soni ortadi. Bundan tashqari, bakteriyalar rezistentlikka mas’ul genetik materialni boshqa bakteriyalarga ham uzatishi mumkin.

Rezistentlikning asosiy biologik mexanizmlariga antibiotikni parchalovchi fermentlarni ishlab chiqarish, antibiotikning hujayraga kirishini kamaytirish, dori moddasini hujayradan tashqariga chiqaruvchi mexanizmlarning kuchayishi va antibiotik ta’sir qiladigan nishonning o‘zgarishi kiradi.

Antibiotik rezistentlikning tibbiyotga ta'siri

Antibiotiklarga chidamlilik rivojlanganda oddiy bakterial infeksiyalarni davolash ham murakkablashishi mumkin. Samarali preparat topish uchun qo'shimcha mikrobiologik tekshiruvlar talab etiladi, davolash muddati uzayishi va xarajatlar ortishi mumkin.

Rezistentlik ayniqsa og'ir bemorlar, immun tizimi zaiflashgan shaxslar va shifoxonalarda davolanayotgan bemorlar uchun muhim muammo hisoblanadi. Bundan tashqari, zamonaviy tibbiyotning ko'plab yo'nalishlari — murakkab jarrohlik, organ transplantatsiyasi, intensiv terapiya va ayrim onkologik davolash usullari samarali infeksiya nazoratiga tayanadi. Shuning uchun antibiotik rezistentligi faqat infeksiyon kasalliklar bilan bog'liq masala emas, balki butun tibbiyot tizimining xavfsizligiga taalluqli muammodir.

Antibiotik rezistentlikka qarshi kurashning asosiy yo'nalishi antibiotiklardan oqilona foydalanishdir. Antibiotik faqat klinik jihatdan zarur bo'lgan holatda qo'llanishi, preparatni tanlash esa infeksiya turi, ehtimoliy qo'zg'atuvchi va bemorning individual xususiyatlariga asoslanishi kerak.

Mikrobiologik tekshiruvlar, antibiotiklarga sezuvchanlikni aniqlash va klinik holatni muntazam qayta baholash davolashni aniqroq tashkil etishga yordam beradi. Antibiotiklardan oqilona foydalanish bo'yicha stewardship dasturlari ham keraksiz antibiotik qo'llanilishini kamaytirishga qaratilgan.

Bundan tashqari, infeksiyalarning oldini olish ham muhim. Emlash, qo'l gigiyenasi, sanitariya qoidalariga rioya qilish, shifoxonalarda infeksiya nazoratini kuchaytirish va kasalliklarni o'z vaqtida aniqlash antibiotiklarga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi.

O'zbekistonlik tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ishlar ham antibiotiklarni oqilona qo'llash, mikrobiologik nazorat, gigiyena va profilaktik choralarni kuchaytirish muhimligini ta'kidlaydi.

Xulosa

Antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish va antibiotiklarga chidamlilik zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biridir. Antibiotiklar bakterial infeksiyalarni davolashda bebaho vosita bo'lsa-da, ularning nazoratsiz qo'llanilishi kelajakda ushbu dorilarning samaradorligini pasaytirishi mumkin. Muammoni hal qilish faqat yangi antibiotiklar yaratish bilan cheklanmaydi. Antibiotiklardan oqilona foydalanish, aniq diagnostika, mikrobiologik monitoring, infeksiyalar profilaktikasi va aholining tibbiy savodxonligini oshirish birgalikda olib borilishi zarur. Shunday ekan, antibiotikni to'g'ri qo'llash — faqat alohida bemorning davolanishi uchun emas, balki kelajak avlodlar uchun samarali davolash imkoniyatlarini saqlab qolish uchun ham muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. World Health Organization. ****Global antibiotic resistance surveillance report 2025.**** Geneva: WHO, 2025.
2. World Health Organization. ****Antimicrobial resistance.**** WHO Fact Sheet, 2026.
3. World Health Organization. ****Global Antimicrobial Resistance and Use Surveillance System (GLASS) report: antibiotic use data for 2022.**** Geneva: WHO, 2025.
4. World Health Organization. ****WHO bacterial priority pathogens list, 2024.**** Geneva: WHO, 2024.
5. Centers for Disease Control and Prevention. ****Antibiotic Use and Antimicrobial Resistance.**** CDC, 2026.

6. Siddiqov O.A. ****Antibiotiklarga rezistentlik: yangi avlod antibakterial dori vositalarining farmakologik xususiyatlari.**** Ilmiy axborot byulleteni. 2025. 193–196-betlar.
7. Ma'murova M.U. ****Antibiotiklar rezistentligi: sabablari va oldini olish strategiyalari.**** Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. 2025.
8. Xolmamatova S.B. ****Dori vositalarining noto'g'ri iste'moli: muammolar va profilaktika yo'llari — antibiotiklar va ularni o'zboshimchalik bilan qabul qilish oqibatlari.**** 2025.
9. Mansurova M. ****Antibiotiklarga rezistentlik: global xavf va profilaktika yo'llari.**** Academic Research in Modern Science. 2025.
10. Ne'matova M.Sh. ****Antibiotiklarga qarshi qarshilik (rezistentlik) muammosi va uni hal etish yo'llari.**** Yangi O'zbekiston, yangi tadqiqotlar jurnali. 2025.
11. Jumanova S., Baxridinova M., Masharipov V. ****Bakteriyalarda antibiotiklarga rezistentlik rivojlanish mexanizmlari va uning klinik ahamiyati.**** International Conference on Multidisciplinary Science. 2026.
12. Kibriyeva M., Odiljonov O. ****Antibiotiklarga rezistentlik muammosi va uni oldini olish.**** Janubiy Orol Bo'yi Tibbiyot Jurnali. 2026.